

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-146>

УДК 336.221.4

ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: СПІЛЬНІ РИСИ ТА ВІДМІННОСТІ

TAXATION IN UKRAINE AND EUROPEAN UNION COUNTRIES: COMMON FEATURES AND DIFFERENCES

Шкромиди Надія Ярославівна

кандидат економічних наук, доцент,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7170-2497>**Мочернюк Надія Василівна**

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1750-3087>**Shkromyda Nadiia, Mocherniuk Nadiia**

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

У статті проведено порівняльний аналіз оподаткування в Україні та країнах Європейського Союзу, обґрунтовано необхідність забезпечення балансу між фіскальними інтересами держави та податковими можливостями платників податків. Досліджено структуру основних податків, зокрема податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств, оцінено вплив податкового тягаря на економічну поведінку суб'єктів господарювання та рівень добробуту населення. Особливу увагу приділено дослідженню змін податкової системи в умовах воєнного стану. Визначено тенденції та основні виклики податкової політики України, пов'язані з процесом євроінтеграції та адаптацією до податкових стандартів ЄС. Розглянуто пріоритетні завдання податкової політики щодо підвищення ефективності адміністрування податків, мінімізації фіскального тиску та детінізації бізнесу.

Ключові слова: податкова система, оподаткування, податки, податкові ставки, платники податків, податкове навантаження.

The relevance of the study is driven by the need to improve the domestic tax system in the context of European integration processes. One of the key aspects is the harmonization of Ukraine's tax legislation with EU norms and standards, which will contribute to enhancing economic stability and attracting investments. Changes in Ukraine's tax policy should be aimed at increasing transparency, reducing the tax burden on businesses, and adapting the best practices of European countries. The methodological framework of the study is based on the use of comparative analysis, a systematic approach, and economic-statistical methods. Comparative analysis made it possible to highlight the main trends in the tax systems of the EU and Ukraine, including tax rate levels, the administration system, and the fiscal policies of states. The systematic approach facilitated the assessment of the impact of tax policy on the country's economic development, allowing for the identification of the interconnection between tax reforms and macroeconomic indicators. Economic-statistical methods enabled the determination of the dynamics of the tax burden, its impact on the investment attractiveness of countries, and the level of economic growth. The research findings indicate that EU countries predominantly employ progressive taxation systems that stimulate economic growth while ensuring a balance between fiscal stability and economic freedom. The tax systems of developed EU countries are characterized by a high level of public trust in tax authorities, which contributes to improved tax discipline and effective state budget revenues. At the same time, Ukraine's tax system is characterized by a relatively low tax burden on enterprises but a complex tax administration system, creating additional barriers to doing business. The introduction of European taxation standards, along with the simplification of tax procedures, could enhance the competitiveness of Ukraine's economy and improve its investment climate. The practical significance of the article lies in the potential application of the obtained results in the development of state tax policy aimed at creating a favorable business environment and ensuring stable budget revenues.

Keywords: tax system, taxation, taxes, tax rates, taxpayers, tax burden.

Постановка проблеми. Податкова система виступає фундаментальним механізмом державного регулювання економіко-соціальних процесів, забезпечуючи фінансову стабільність та економічне зростання. В умовах євроінтеграційного курсу України актуалізується необхідність трансформації податкової системи відповідно до нормативів Європейського Союзу, що передбачає імперативність підвищення рівня прозорості та справедливості фінансового навантаження. Державні члени ЄС демонструють диверсифіковані підходи до реалізації фінансової політики, що корелює з динамікою економічного розвитку та інвестиційною привабливістю. Для України критично важливим є аналіз та адаптація цих практик при формуванні оптимальної податкової моделі, з урахуванням нагальної потреби у фінансуванні оборонного сектору в умовах військової агресії. Реформування податкової системи повинно базуватися на принципах ефективності, справедливості та прозорості, сприяючи створенню сприятливого інвестиційного клімату та забезпечуючи стабільне надходження коштів до державного бюджету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема визначення оптимальних ставок основних податків, що складають податкову систему, залишається актуальною і є предметом дослідження науковців України та за кордоном. Вагомий внесок у дослідження податкових систем зробили такі вітчизняні і зарубіжні науковці, як В. Вержбіцка [4], І. Долженко [1], Г. Зінчук [7], Н. Костишин [9], Й. Мєргальська [4], С. Савіцька [1], М. Самчук [1], Т. Томнюк [14], Т. Яковець [9] та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Економічний розвиток держави забезпечується ефективною податковою системою, яка гарантує надходження до бюджету та сприяє розвитку підприємництва, задовольняючи потреби держави. Одним із напрямків удосконалення вітчизняної податкової системи є порівняння її з податковими системами передових країн та інтеграція найбільш дієвих практик, які сприяють досягненню їхнього успіху.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є порівняння податкових систем України та країн Європи, виявлення їхніх ключових характеристик, переваг та недоліків, а також розробка принципів для створення ефективної податкової системи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податки є одним із основних фінан-

сових інструментів держави, що забезпечують безперервне наповнення бюджету на національному та місцевому рівнях. Завдяки податковим надходженням держава реалізує свої соціальні та економічні функції, фінансуючи ключові сфери суспільного життя. У сучасних умовах податкова система відіграє не лише фінансову роль, а й являється важливим чинником макроекономічної стабільності, забезпечення соціальної справедливості та формування сприятливого бізнес-клімату [14].

Ефективна податкова система є основою фінансової стійкості держави, оскільки гарантує постійний приплив бюджетних коштів. Важливим завданням для України в умовах євроінтеграції є вдосконалення податкової політики шляхом аналізу та адаптації найкращих світових практик. Порівняння податкової системи України з європейськими стандартами сприяє формуванню прозорого та справедливого фінансового середовища. Впровадження сучасних підходів сприятиме не тільки підвищенню ефективності податкової системи, а й створенню передумов для сталого і довгострокового економічного розвитку країни.

На сьогодні в Україні діють загальна та спрощена системи оподаткування. Вибір між ними залежить від масштабів бізнесу, виду діяльності, фінансових можливостей і ін. Загальну систему оподаткування обирають суб'єкти господарювання, діяльність яких не передбачена спрощеною системою, або чий дохід перевищує встановлені для неї межі. Ця система характеризується більш складним адмініструванням, оскільки підприємства зобов'язані вести повний облік доходів і витрат та подавати податкову звітність на регулярній основі.

Спрощена система оподаткування, в свою чергу, орієнтована на підтримку малого бізнесу та включає чотири групи, кожна з яких має свої особливості. Залежно від групи, підприємці мають обмеження щодо видів діяльності, максимального обсягу доходу та кількості працівників [7].

Податкова система України складається з 11 основних податків і зборів, які поділяються на загальнодержавні та місцеві. До основних загальнодержавних податків належать податок на прибуток підприємств, зі ставкою 18%, податок на доходи фізичних осіб – 18%, а також податок на додану вартість з основною ставкою 20%. Для деяких товарів застосовуються знижені ставки ПДВ, а саме 7% та 14%.

До інших загальнодержавних податків належать мито, акцизний податок, рентна плата та екологічний податок, що стягуються відповідно до встановлених правил для конкретних товарів або видів діяльності [12].

Місцеві податки та збори регулюються органами місцевого самоврядування в межах, визначених законодавством. До місцевих податків відносяться транспортний податок та податок на майно. Місцеві збори включають збір за місця для паркування транспортних засобів та туристичний збір, що регулюються на рівні місцевих органів влади.

Більша частина надходжень зведеного бюджету України за останні п'ять років припадає на податкові надходження. Для кращого сприйняття на рис. 1 продемонстровано динаміку питомої ваги податкових надходжень у структурі зведеного бюджету за аналізований період.

На основі проведеного дослідження щодо визначення частки податкових надходжень у структурі зведеного бюджету, можна стверджувати про зниження їх питомої ваги. Така динаміка зумовлена веденням бойових дій у регіонах країни з найбільшим промисловим потенціалом та призводить до припинення господарської діяльності через неможливість функціонування підприємств в умовах воєнного стану [9].

Водночас, незважаючи на зазначені труднощі, спостерігається зростання обсягу податкових надходжень у 2024 році порівняно з 2023 роком, що свідчить про певну стабілізацію економічної ситуації. Дане збільшення можна пояснити пристосуванням бізнесу

до нових економічних реалій, відновленням підприємницької активності та скасуванням податкових пільг, введених на початковому етапі воєнного стану. Таким чином, незважаючи на складні обставини, промисловий сектор демонструє здатність до адаптації та поступового відновлення в умовах постійних викликів.

Під час воєнного стану в Україні було внесено низку змін у податкове законодавство, спрямованих на підтримку бізнесу та адаптацію економічної системи до нових умов. Зокрема, з 1 квітня 2022 року було запроваджено можливість переходу на спрощену систему оподаткування зі ставкою 2% без ПДВ для платників податків з оборотом до 10 млрд. грн. [13]. Також платників спрощеної системи було звільнено від сплати єдиного соціального внеску, а для 1 та 2 груп оподаткування передбачено повне звільнення від сплати єдиного податку. Однією з ключових реформ стало підвищення ставки військового збору до 5%. Це рішення безпосередньо вплинуло на фізичних осіб-підприємців та найманих працівників, оскільки їхній дохід є базою для оподаткування даним збором.

Найбільшу частку у формуванні державного бюджету України у 2024 році становили податок на додану вартість (20,47%), на доходи фізичних осіб (16,27%) та на прибуток підприємств (8,34%) [5]. Перелічені податки є ключовими у кожній із країн ЄС, тому порівнюємо їхні ставки з тими, що діють в Україні (рис. 2). Аналіз відмінностей у податкових ставках дозволяє оцінити конкурентоспроможність фіскальної політики України та її

Рис. 1. Частка податкових надходжень у структурі зведеного бюджету

Джерело: сформовано на основі [5]

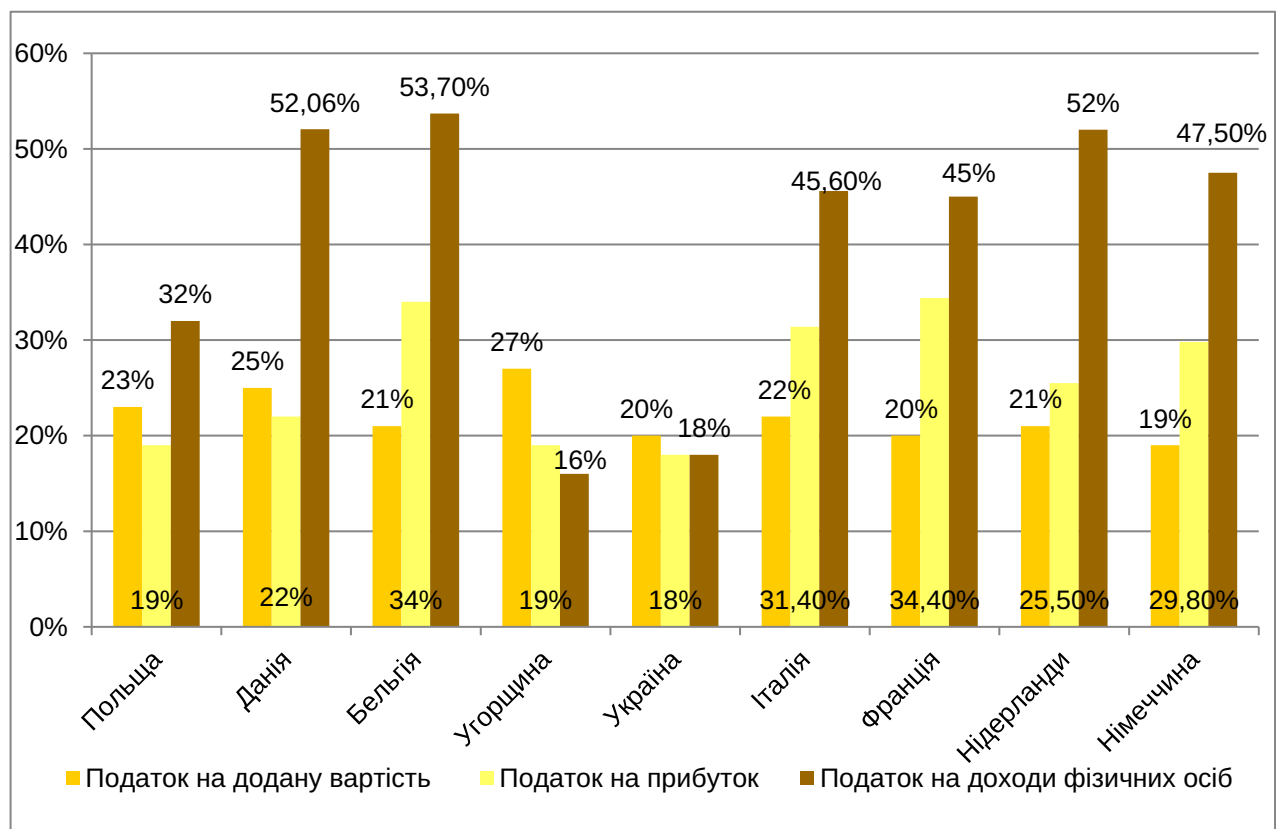

Рис. 2. Порівняння ставок податків України із країнами ЄС
Джерело: сформовано на основі [3; 6; 8]

відповідність європейським стандартам оподаткування.

Бельгія має одні з найвищих ставок податку на доходи фізичних осіб, застосовуючи прогресивну шкалу, що відображено у табл. 1. Високі ставки оподаткування викликають невдоволення серед населення, оскільки громадяни вважають, що не отримують відповідної віддачі від сплачених податків порівняно з іншими країнами. У відповідь на це, уряд Бельгії поступово вживає заходи для зниження податкового тиску на заробітну плату: за період з 2009 по 2022 рік податкове навантаження зменшилось в середньому на 2,7%.

Таблиця 1
Ставки податку на доходи фізичних осіб у Бельгії

Діапазон доходу (євро)	Ставка податку
до 15 200	25%
від 15 200 до 26 830	40%
від 26830 до 46440	45%
понад 46440	53,70%

Джерело: сформовано на основі [15]

Наступною країною з високими податковими ставками являється Данія. Попри це, вона вже четвертий рік поспіль визнається другою найщасливішою країною у світі, оскільки багато громадян вважають сплату податків інвестицією в спільне майбутнє. Резиденти Данії сплачують національний податок на доходи фізичних осіб, ставка якого прогресивна і варіюється від 8% до 52%, залежно від рівня доходу. Окрім цього, існує місцевий комунальний податок, який становить від 22,6% до 27,8% [15].

Ставка податку на прибуток підприємств у Данії встановлена на рівні 22% і є фіксованою для всіх суб'єктів господарювання, що робить її відносно помірною у порівнянні з іншими європейськими країнами. Водночас у цій скандинавській країні податок на додану вартість встановлений на рівні 25%, що є однією з найвищих ставок не тільки у Європі, а й у світі.

Нідерланди також відзначаються високим рівнем оподаткування. Платниками податку є особи, які проживають на території країни більше шести місяців протягом звітного податкового року. Система оподаткування в

Нідерландах має певну специфіку, зокрема, доходи розподіляються на три категорії, для кожної з яких передбачена окрема ставка податку (рис. 3).

Податкова система Німеччини охоплює кілька рівнів оподаткування, зокрема федеральний бюджет, спеціалізовані державні фонди, бюджети 16 федеральних земель та місцевих громад. Однією з ключових особливостей цієї системи є наявність трирівневої системи міжбюджетного вирівнювання, що забезпечує збалансоване фінансування на різних рівнях управління.

Система оподаткування фізичних осіб в Німеччині дещо відрізняється від інших європейських держав. На відміну від Нідерландів, де податкові ставки залежать від категорії доходу, у Німеччині класи оподаткування формуються на основі соціального статусу платника податків. Таким чином німецька податкова система групує платників податків на шість основних класів [10]:

- особи, які не перебувають або знаходяться в цивільному шлюбі, розлучені, вдови або вдівці, а також ті, хто одружений з особами, що не є громадянином Німеччини чи проживають за межами ЄС;
- самотні батьки чи матері, які самостійно виховують дитину і мають право на податкову підтримку;

– платники податків, чиї доходи значно перевищують доходи їхніх партнерів, а також вдівці та вдови, якщо з моменту смерті партнера не пройшло більше одного року;

– подружжя з рівними доходами, джерело яких знаходиться в Німеччині;

– особи, чий дохід значно менший від доходу їхнього чоловіка чи дружини, зокрема ті, хто перебуває в шлюбі з платниками податків, чиї доходи значно вищі;

– особи, що отримують дохід від кількох роботодавців.

Податки і збори Франції формують близько 90% бюджету держави. В основі податкового процесу цієї країни знаходиться принцип пріоритету ресурсів, що означає затвердження парламентом спочатку доходної частини бюджету, а потім видаткової [11].

Податкова система Франції є складною та прогресивною, передбачаючи різні ставки оподаткування для фізичних осіб і підприємств, а також значні соціальні внески. Вона сприяє фінансуванню широкого спектра соціальних програм та послуг для громадян. Соціальні податки, які охоплюють платежі та внески до соціальних фондів, складають понад 40% від загальної суми обов'язкових податків та зборів у Франції, що значно перевищує середній показник для країн Європейського Союзу, який становить близько 30%.

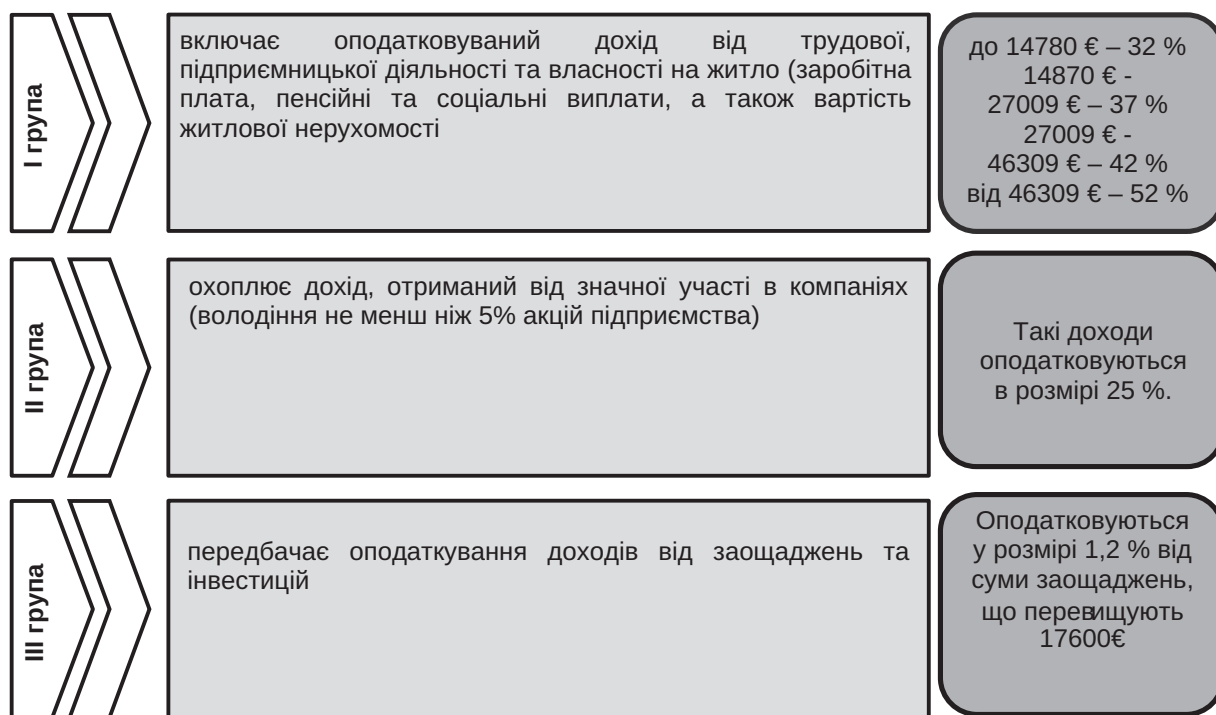

Рис. 3. Класифікація оподаткованого доходу за категоріями

Джерело: сформовано на основі [1]

У Франції, подібно до України, податки поділяються на дві основні групи: федеральні та місцеві, перелік яких наведено в табл. 2.

В Угорщині встановлено найвищу ставку з податку на додану вартість серед країн Європи, яка становить 27%. Механізм справляння цього податку в Угорщині відповідає стандартам інших держав Європейського Союзу, забезпечуючи однакові принципи адміністрування ПДВ на території ЄС. Ставка податку на доходи фізичних осіб становить 16%, і є одна-

ковою як для найманих працівників, так і для індивідуальних підприємців, що створює рівні умови оподаткування. Система оподаткування прибутку підприємств є прогресивною: для доходів до 500 млн. форинтів ставка становить 10%, а для доходів, що перевищують цю суму, ставка підвищується до 19% [1].

У Республіці Польща існує 13 безпосередніх та посередніх податків, доходи від яких поповнюють бюджет країни. Перелік даних податків та їхні ставки представлені у табл. 3.

Таблиця 2

Порівняння податкових систем Франції та України за класифікаційними групами

Класифікаційні групи	Податки Франції	Податки України
Федеральні податки	Податок на додану вартість	Податок на додатну вартість
	Податок на прибуток підприємств	Податок на прибуток
	Прибутковий податок з фізичних осіб	Податок на доходи фізичних осіб
	Мита на нафтопродукти	Мито
	Акцизний податок	Акцизний податок
	Податок на прибуток від цінних паперів	Екологічний податок
	Податок на власність	Рентна плата
Місцеві податки	Сімейний податок	Транспортний податок
	Податок на продаж будинків	Податок на майно
	Податок на використання комунікацій	Збір за місця для паркування транспортних засобів
	Туристичний збір	Туристичний збір

Джерело: сформовано на основі [11]

Таблиця 3

Структура польської системи оподаткування

Безпосередні податки		Посередні податки	
Назва податку	Норма справляння	Назва податку	Норма справляння
Податок з доходів фізичних осіб	до 3091 zł – 0% від 3091 до 85528 zł – 18% понад 85528 zł – 32%	Податок на додану вартість	23%
Податок з доходів юридичних осіб	19%		
Податок зі спадщини, дарування	Залежить від типу майна		
Податок з цивільно-правових угод	До 20% від суми договору	Податок на гральний бізнес	За тарифними ставками або 12% від виручки
Сільськогосподарський податок	Грошовий вираз від частини врожаю		
Лісовий податок	Грошовий еквівалент 0,202 м³ з 1 га		
Податок на нерухоме майно	Встановлюється комунами		
Транспортний податок	Встановлюється комунами	Акцизний податок	За тарифами за одиницю продукції
Тонажні платежі	До 19%		
Податок від видобутку корисних копалин	Розраховується щомісячно		

Джерело: сформовано на основі [2; 4]

Податкові системи наведених держав характеризуються складною та прогресивною структурою з високими ставками, що забезпечує фінансування соціальних програм та послуг для населення. Соціальні податки у країнах ЄС значно перевищують рівень, що спостерігається в Україні, це призводить до додаткового фінансового навантаження для підприємництва та населення. Однак більшість громадян підтримують високі податкові ставки у своїх державах, оскільки отримують значні переваги у вигляді соціального захисту, зокрема в таких сферах, як охорона здоров'я, освіта, пенсійне забезпечення, тощо. Це сприяє підвищенню рівня життя та соціальної стабільності, що є важливими аспектами для підтримки високої якості життя населення.

Висновки. Аналізуючи рівень оподаткування юридичних і фізичних осіб в Україні у порівнянні з європейськими країнами, можна

дійти кількох важливих висновків. В Україні, навіть за умов воєнного стану, податкове навантаження залишається відносно низьким порівняно з більшістю європейських країн. Водночас для ефективного фінансування державних програм і соціального захисту вітчизняному податковому законодавству необхідні реформи. З метою оптимізації податкової системи України доцільним є створення оптимального балансу між прямими та непрямими податками, впровадження прогресивної шкали оподаткування, а також розширення переліку товарів, які оподатковуються за зниженою ставкою ПДВ. Хоча податкові системи ЄС мають певні переваги, повне їх копіювання не буде ефективним для української економіки. Удосконалення окремих елементів податкової системи сприятиме більшому економічному розвитку та стабілізації соціального становища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Savitska S., Pravdiuk M., Dolzhenko I., Banera N., Samchyk M. Tax Systems of Ukraine and EU Countries during the Covid-19 Pandemic: Current Status and Prospects. *Independent Journal of Management & Production*. 2022. № 13. С. 145–160. URL: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1906>
2. Trading Economics. Stawka podatku dochodowego od osób fizycznych w Polsce. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/personal-income-tax-rate>
3. VAT/GST rates in OECD countries. OECD. URL: <https://www.oecd.org/tax/consumption/vat-gstrates-historical-tax-atabase.xlsx>
4. Wierzbińska W., Mergalska J. Tax system in Poland, Germany and Czech Republic – Comparative analysis. *Economic Sciences*. 2023. № 38. Р. 95–116. URL: [https://doi.org/10.19251/hs/2023.38\(6\)](https://doi.org/10.19251/hs/2023.38(6))
5. Доходи зведеного бюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/>
6. Думчиков М. О. Використання досвіду країн ЄС у побудові якісної податкової системи. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2017. № 5. С. 73–78.
7. Зінчук Г. Податкова система держави. *Інноваційна професійна освіта*. 2022. № 1. С. 78–84.
8. Ізмайлов Я. О., Єгорова І. Г. Шляхи вирішення проблем податкового консультування в Україні з використанням досвіду зарубіжних країн. *Бізнес-інформ*. 2020. № 7. С. 262–279.
9. Костишин Н., Яковець Т. Обліково-податкова система в умовах воєнного стану: як діяти та, які наслідки. *Вісник економіки*. 2022. № 2. С. 99–110.
10. Мельник Я. О. Особливості фінансової системи Федеративної Республіки Німеччини. *Студентський вісник НУВГП*. 2020. №2. С. 95–96.
11. Податки у світі: навіщо нам потрібні податки та як створити ефективну систему оподаткування? URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvori-tiefektivnu-sistemu-opodatkuvannya>
12. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
13. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
14. Томнюк Т. Л. Податкова система: навчальний посібник. Чернівці : ЧТЕІ. ДТЕУ. 2022. 324 с.
15. Хто в Європі платить найвищі податки і чому не проти цього. URL: https://minfin.com.ua/ua/2024/02/07/121084287/?utm_source=chatgpt.com

REFERENCES:

1. Savitska, S., Pravdiuk, M., Dolzhenko, I., Banera, N., Samchyk, M. (2022) Tax Systems of Ukraine and EU Countries during the Covid-19 Pandemic: Current Status and Prospects. *Independent Journal of Management & Production*, vol. 13, pp. 145–160. URL: <https://doi.org/10.14807/ijmp.v13i3.1906>
2. Trading Economics. Stawka podatku dochodowego od osób fizycznych w Polsce. URL: <https://tradingeconomics.com/poland/personal-income-tax-rate>
3. VAT/GST rates in OECD countries. OECD. URL: <https://www.oecd.org/tax/consumption/vat-gstrates-historical-taxdatabase.xlsx>
4. Wierzbicka, W., Mergalska, J. (2023) Tax system in Poland, Germany and Czech Republic – Comparative analysis. *Economic Sciences*, vol. 38, pp. 95–116. URL: [https://doi.org/10.19251/ne/2023.38\(6\)](https://doi.org/10.19251/ne/2023.38(6))
5. Dokhody zvedenoho byudzhetu Ukrainy [Revenues of the consolidated budget of Ukraine]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/income/> [In Ukrainian]
6. Dumchykov, M. O. (2017) Vykorystannya dosvidu krayin YES u pobudovi yakisnoyi podatkovoyi systemy [Using the experience of EU countries in building a quality tax system]. *Natsional'nyy yurydychnyy zhurnal: teoriya i praktyka*, vol. 5, pp. 73–78. [In Ukrainian]
7. Zinchuk, H. (2022) Podatkova systema derzhavy [The State Tax System]. *Innovatsiyna profesiyna osvita*, vol. 1, pp. 78–84. [In Ukrainian]
8. Izmaylov, Ya. O., Yehorova, I. H. (2020) Shlyakhy vyrishennya problem podatkovoho konsul'tuvannya v Ukraini z vykorystannyam dosvidu zarubizhnykh krayin [Ways to solve tax consulting problems in Ukraine using the experience of foreign countries]. *Biznes-inform*, vol. 7, pp. 262–279. [In Ukrainian]
9. Kostyshyn, N., Yakovets', T. (2022) Oblikovo-podatkova systema v umovakh voyennoho stanu: yak diyaty ta, yaki naslidky [Accounting and tax system in martial law conditions: how to act and what are the consequences]. *Visnyk ekonomiky*, vol. 2, pp. 99–110. [In Ukrainian]
10. Mel'nyk, Ya. O. (2020) Osoblyvosti finansovoyi systemy Federatyvnoyi Respubliki Nimechchyny [Features of the financial system of the Federal Republic of Germany]. *Student-s'ky visnyk NUVHP*, vol. 2, pp. 95–96. [In Ukrainian]
11. Podatky u sviti: navishcho nam potribni podatky ta yak stvoryty efektyvnu systemu opodatkuvannya [Taxes in the world: why do we need taxes and how to create an effective taxation system]? URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100016559-podatki-u-sviti-navischo-nam-potribni-podatki-ta-yak-stvoritiefektivnu-sistemu-opodatkuvannya> [In Ukrainian]
12. Podatkovyy kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI [Tax Code of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> [In Ukrainian]
13. Pro vnesennya zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo diyi norm na period diyi voyennoho stanu: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 r. №2120-IX. [On Amendments to the Tax Code of Ukraine and Other Legislative Acts of Ukraine Regarding the Application of Norms for the Period of Martial Law]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> [In Ukrainian]
14. Tomnyuk, T.L. (2022) Podatkova systema: navchal'nyy posibnyk [Tax System]. Chernivtsi: CHTEI. DTEU, 324 p.
15. Khto v Yevropi platyt' nayvyshchi podatky i chomu ne proty ts'oho [Who in Europe pays the highest taxes and why they are not against it]. URL: https://minfin.com.ua/ua/2024/02/07/121084287/?utm_source=chatgpt.com [In Ukrainian].